

Darwin preneseno in dobesedno: žanri in znanosti v boju za obstane

Marko Juvan

Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, ZRC SAZU
marko.juvan@zrc-sazu.si

Raziskave literarnih žanrov združujejo zgodovinsko in teoretsko opazovanje, idiografskost in nomotetičnost. Zato se je v zgodovini genologije pojavljala težnja po posnemanju nomotetičnega diskurza naravoslovnih znanosti, med njimi Darwinove evolucijske teorije. V pozitivistični zgodovini žanrov (Brunetière) in materialistično-sistemskem pristopu Morettija je bil pojem evolucije sprejet kot spoznavna metafora, prek katere se stroka lahko rekonceptualizira in tako doseže znanstveno nomotetičnost. Sredi današnjega socialnega darvinizma in globalnega ekonomizma pa se epistemološka razlika med duhovnimi in naravoslovno-tehničnimi znanostmi zaostruje v boj za obstanek obojih: sodobna smer literarnega darvinizma evolucijski nauk razume dobesedno in z njim literaturo (tudi žanre) razlaga s prilagoditvami človeške vrste. Ta pristop računa, da bo popolna uskladitev literarne vede z naravoslovno paradigmo stroki omogočila preživetje.

Ključne besede: literatura in znanost / literarna veda / humanistika / naravoslovje / epistemologija / literarni žanri / ideologija znanosti / interdiskurzivnost / evolucija / literarni darvinizem

Uvod: Teorija, znanosti, žanri in Darwin

V primerjavi z literarno zgodovino, ki je idiografska, zazrta v kontekst, usmerjena v pripovedno individualizacijo singularnih pojavov in neponovljivih procesov, je teorija tisto področje literarne vede, ki je bliže filozofiji, vsaj od ruskega formalizma dalje pa tudi znanostim. Teorija je tradicionalno nomotetična, teži k abstraktnim razlagalnim modelom, posploševanju in iskanju zakonitosti, ki določajo neskončno variabilnost pomenjanja. Bližino filozofski pojmovnosti in sistemski znanstveni racionalnosti kaže moderna literarna teorija že v svoji genezi, saj se je kot strokovni žanr meddiskurzivno vzpostavila iz filozofske estetike in preciznih sistematik lingvistike, retorike in poetike. Še bolj pa afinitete do znanosti in filozofije

kaže s svojim nedavnim razvojem. Od šestdesetih let 20. stoletja se je ločevala od razlaganja svojega prvotnega predmeta, literature, in se preoblikovala v transdisciplinarno občo teorijo diskurza, kulture in družbe. Kot takšna je začela nastopati kot nadomestek filozofije, v devetdesetih letih pa se je skušala uveljavljati kot epistemološki in kritični metadiskurz, ki naj bi presojal celo podlage in veljavo vseh znanosti.

Nomotetičnost literarne teorije je bila vendarle vseskozi neukinljivo odvisna od teoretikovega branja in estetskega doživljanja, zato sta ji grozila arbitrarnost in subjektivnost. Z naslonitvijo na znanosti se je teorija zato skušala utemeljiti v dozdevno trdnejši, objektivno veljavni podlagi. Afinitete do znanosti je tako kazala v celem sklopu meddiskurzivnih transferjev iz biologije, tehnike, lingvistike, matematike, kibernetike, informatike, fizike, genetike, statistike itn. Te prisvojitve so bile po značaju in vlogah različne. Nemara so najbolj razširjene medbesedilne izposoje znanstvenih pojmov. Treba je priznati, da jih je teorija pogosto uporabljala površinsko, brez temeljitega poznavanja njihovega prvotnega pomena v izhodiščni znanosti, tako da so se izposoje izrodile v retorični okras, omejen na stilistični ali marketinški učinek. Toda citatne izposoje znanstvenih konceptov so literarni teoriji služile predvsem kot spoznavne metafore oziroma analogije, s pomočjo katerih je skušala na novo artikulirati kakšno raziskovalno področje (kot bom pokazal, je takšna na primer koncepcija evolucije). Presaditve znanosti v teorijo poznajo tudi kompleksnejše oblike in strategije, ki skušajo uresničiti težnjo, da bi se teorija približala idealom znanstvene objektivnosti, racionalnosti in verodostojnosti. V ta okvir gre deklarativna znanstvena ideologija v raznih programskih izjavah ob dejanskih ali namišljenih »obratih« in vpeljavih novih paradigem (Juvan 57–61). Sem sodi tudi emulacija stila znanstvene rigoroznosti, brezosebnosti, definiranja, formul, grafičnih modelov in sistematičnosti, ki zaznamuje na primer velik del semiotične literarne in kulturne teorije, v zadnjem času pa sistemske pristope in kognitivno poetiko (prim. Holm, *Cognitive*). Takšna emulacija navadno ni površinska, saj temelji na poskusu reflektirane in eksplicitno formulirane prisvojitve ozadja in predpostavk znanstvene epistemologije. Ne nazadnje teorija za svoje raziskovalne potrebe in cilje, pa tudi za ustvarjanje vtisa svoje verodostojnosti od znanosti prevzema njihove metode in hevristične postopke: formuliranje hipotez, analizo s pomočjo grafov, preverjanje z numeričnimi in statističnimi podatki ali eksperimenti ter interpretacijo pridobljenih rezultatov (primere za to najdemo v empiričnih raziskavah branja, pa tudi v aplikacijah darvinizma, s katerimi se bomo ukvarjali v nadaljevanju).

Raziskava žanrov je področje literarne vede, na katerem se nomotetičnost teorije prepleta z idiografskostjo zgodovine: zvrstne klasifikacije in

kategorizacije, ki jih predpostavljajo definicije in opisi 'bistev' posameznih literarnih vrst ter razlaga žanrskih sistemov, se morajo spoprijeti z evidenco obsežnih in variabilnih korpusov tekstov in ujeti njihovo nastajanje in spreminjanje. Prav takšen problem je v okviru »naravne zgodovine« uspešno razrešil Charles Darwin leta 1859 s knjigo *O nastanku vrst* (Darwin, *O nastanku*) in *Izvorom človeka* iz leta 1871 (Darwin, *Izvor*); obe deli sta v britanski in mednarodni javnosti, med strokovnjaki in v javnem diskurzu doživljali neprimerljiv odmev več desetletij. Po eni strani je v evropski, s humanizmom, kulturnim nacionalizmom in cerkvenim vplivom prežeti javnosti povzročal zgražanje, ker je človeštvo s prestola stvarstva prestavil v red živalskega, razširil provincialni zgodovinski pogled na predčloveška desettisočletja, namesto božje ali človeške intencionalnosti poudaril razvojno vlogo nepredvidljivih sprememb v okolju in naključnih variacij genetskih lastnosti v reprodukciji organizmov, izpostavil nehumano silo boja za obstanek in prilagajanja ter, ne nazadnje, v cel svet razprl prostor za empirično raziskovanje in teoretsko refleksijo. Po drugi strani pa je postajal njegov radikalni nauk sprejemljiv, saj se je v javnosti uveljavil kot lik predanega znanstvenika in utelešenje viktorijanskih kreposti, prepričevalna moč njegovih spisov pa je bila impozantna: v desetletjih naporega dela je svoj evlucijski nauk premišljeno sestavljal iz koncepcij in metod različnih strok (od geologije, genetike in zoologije prek geografije in antropologije do psihologije, statistike, sociologije in filozofije) in ga s spletnjem globalnega omrežja sodelavcev za pridobivanje podatkov in diskusijo teorij podprl z ogromnim korpusom dokazov (prim. Brown in Fabian, *Darwin*). Kot rečeno, je Darwinu klasifikacijo živalskih vrst s pomočjo koncepcije evolucije in naravne oziroma spolne selekcije uspelo podkrepiti z opažanji in eksperimenti, izvedenimi na celih živalskih in človeških populacijah po vsej zemlji; poleg tega je klasifikacijo utemeljil v historični perspektivi, katere dolgo trajanje sega nazaj v paleontologijo. To so bili zelo verjetni razlogi, zakaj je Darwin že nekaj desetletij po objavi svojih glavnih del postal v literarni vedi privlačen model znanstvenosti tako za klasifikacijo žanrov kakor tudi za razlago zakonitosti zgodovinskih procesov v besedni umetnosti. V poznem 19. stoletju in na začetkih 20. stoletja, po dolgem premoeru pa tudi na prelomu v tretje tisočletje so njegovo evlucijsko teorijo v literarni vedi sprejemali v glavnem figurativno (kot primer ali analogijo), v zadnjem času pa tudi dobesedno – kot tisto, kar naj postane preučevanje književnosti, če hoče (p)ostati resnično znanstveno.

Darwin v prenesenem pomenu in znanstvenost literarne zgodovine: Brunetière in Moretti o evoluciji žanrov

Ferdinand Brunetière, vplivni francoski kritik, nasprotnik naturalizma, urednik *Revue des Deux Mondes* in profesor francoske književnosti na École normale, se je za Darwinovo evolucijsko teorijo ogrel že na svojih predavanjih v letu 1889, ki so 1890 izšla v Parizu pod naslovom *L'évolution des genres dans l'histoire de la littérature*. Zgledovanje po evropsko odmevnih *On the Origin of Species* je razvidno še v uvodnem poglavju prvega zvezka njegovega dela *L'évolution de la poésie lyrique en France du XIXe siècle* iz leta 1894. Kot ugotavlja Darko Dolinar, se »Brunetièreova teorija o razvoju literarnih vrst«, ki sodi »med najizrazitejše primere biologizma«, »opira na evolucijski nauk, kakor sta ga razvila zlasti Darwin in Spencer, in poskuša obravnavati literarne vrste po analogiji z biološkimi« (Dolinar, *Pozitivizem* 48). Brunetièreova knjiga o evoluciji žanrov izzveni kot apologija znanstvenega značaja sodobne pozitivistične vednosti o literaturi. Dejansko je izpeljana zgolj kot idejna (ne pa morebiti žanrska) zgodovina francoske literarne kritike, tako da v nasprotju z naslovom sploh ne razpravlja o razvoju samih književnih vrst. Brunetièreova pripoved namreč predstavlja pot francoske kritike od klasicistične normativnosti k »znanstveni« obravnavi literature in njenih zvrsti v 19. stoletju. Kritiko v obdobju od gospe de Staël prek Sainte-Beuva do Taina ima za vse bolj znanstveno, in to v meri, kolikor je literaturo razlagala kavzalno, v kontekstu družbenega okolja, rodu in zgodovinskega trenutka. Opisano stanje literarne kritike s sredine 19. stoletja, ki se je dokopalo do pozitivistične trojice *race, milieu* in *moment*, pa je avtorju izhodišče za program stopnjevanja znanstvenosti, ki ga je od literarne zgodovine v prihodnosti še pričakoval.

Kar je v obstoječem diskurzu zgodovine Brunetière dojemal kot manko, je bilo že na voljo pri Darwinu in Haecklu, se pravi v diskurzu sodobne naravoslovne znanosti, ki je bila evropsko odmevna, produktivna za mnoge humanistične discipline (prim. Brunetière, *L'évolution* 1–2, 18–19), znana množičnim medijem, splošni javnosti in profesorjevim študentom. Mehanizmi znanstvene ideologije, vpleteni v legitimiziranje stroke prek medbesedilnega in metabesedilnega navezovanja na diskurze, ki so za družbo in njene medije videti osrednejši, bolj verodostojni ali pa privlačni (prim. Juvan 57–61), so na podlagi takšne avtorjeve percepcije sprožili meddisciplinarni transfer. V Brunetièreovem primeru je literarna zgodovina iskala podporo naravoslovja, to pa naj bi, rečeno mimogrede, verjetno naredilo primeren vtis na profesorjeve izključno moške slušatelje. Toda Brunetièreove izposoje in prilagoditve Darwinovih koncepcij so se v glavnem ustavile v proemiju njegove knjige, v programu za evolucijski

pristop h književnim žanrom, ki vsebuje le kratko demonstrativno ponazoritev iz francoske literarne zgodovine (na primerih tragedije, romana in lirске poezije).

Glavna besedilna strategija Brunetièrovega presajanja naravoslovnih pojmov v literarno zgodovino je nova artikulacija njenega problemskega polja prek analogij, ki jih omogočajo prilastitve darvinističnih koncepcij. Z osrednjo med njimi, evolucijo, skuša Brunetière literarno zgodovino preoblikovati na ravni metod in žanra – preobrazila naj bi se v »znanost, analogno zgodovini narave« (Brunetière, *L'évolution* 9). Po njegovem bi se literarna zgodovina morala odreči vzorcu enciklopedičnega »slovarja«, ki se zadovoljuje s kronološkim nizanem imen posameznih pisateljev namesto običajnega abecednega reda (xii). Njena struktura bi morala postati zgodovinska in obenem znanstvena, zato pa bi za svoj temelj od »zgodovine narave« morala prevzeti pojem evolucije. Znotraj nje je namreč mogoče formulirati »zakone«, ki so skrita podlaga, s katero se da zgodovinsko razložiti zaporedje opazovanih pojavov (8). Na podoben način, a tokrat polemično do literarno-narativnega modela zgodovinopisja, je Brunetière razmišljal v uvodu *Razvoja lirске poezije*. Namen literarne zgodovine ni ta, da bi na slikovit način, v niansiranih *tableauxih* pripovedno oživiljala preteklost, jo obujala v vsej njeni polnosti in kompleksnosti, temveč da jo skuša prek koncepcije evolucije »razumeti«, »ji določiti zakone«; zgodovina torej »ne pripoveduje, pač pa razlaga« (*L'évolution de la poésie* 4).

Abstrahiranje in »shematična reprezentacija«, ki ju pozna fiziologija (*L'évolution* vii), sta mu izhodišče za še eno analogijo v literarni zgodovini, s pomočjo katere ta lahko privzame značaj znanosti. Gre za izdelavo zvrstnih klasifikacij, ki niso arbitrarne in subjektivne, ampak s primerjalno metodo utemeljene v naravi in njeni genealogiji. Glavni vzor takšnih klasifikacij, ki so za zgodovino in teorijo žanrov ključne, je našel v biologiji, posebej pri Darwinu (Brunetière, *L'évolution* 30–31). Žanri za Brunetièra obstajajo, razvijajo in se razlikujejo kot realna dejstva, na katera vplivajo vzročni dejavniki avtorjeve rase, geografsko-klimatskega okolja, družbenih razmer in zgodovinskega dogajanja (Brunetière, *L'évolution* 19–22; Dolinar, *Pozitivizem* 48).

Glavna prvina, ki jo je Brunetière prevzel od Darwina, pa je seveda že omenjeni »zakon« evolucije. V skladu z njim se žanri razvijajo prek neprestane »diferenciacije«, analogne tisti v svetu narave: »Diferenciacija žanrov deluje v zgodovini *tako kakor* diferenciacija vrst v naravi: postopno, s prehajanjem enega v mnogotero, iz preprostega v kompleksno, homogenega v heterogeno, in to po zaslugi načela, ki se imenuje divergenca značajev.« (Brunetière, *L'évolution* 20; podč. M. J.) Diferenciaciji sledi »fiksacija« oziroma stabiliziranje uspešnih idiosinkrazij, fiksacijo pa spremljajo ali ji sle-

dijo neprestane modifikacije in transformacije (11–13, 20–23). Evolucija žanrov je torej v celoti podobna »naravni selekciji«, boju živalskih vrst za preživetje; preživijo in stabilizirajo se tisti žanri, ki so se najuspešneje prilagodili spremembam v okolju (22). Darwinistično evolucijo žanrov je povzel Brunetière v dvakrat ponovljeni sentenci, kjer pa izzveni kot zdravorazumska vzporednica z življenjem posameznika – z njegovim rojstvom, odraščanjem, izpopolnjevanjem, upadom in smrtjo: »Un Genre naît, grandit, atteint sa perfection, décline, et enfin meurt« (13). Citirani odlomek simptomatično razkriva Brunetièrove eklektične in površinske analogije med literarno zgodovino žanrov in evlucijsko teorijo bioloških vrst in rodov. Da je Darwinov nauk sprejel le programsko, se kaže predvsem v dejstvu, da ga ni vgradil v razlagalno-urejevalno strukturo svoje literarne zgodovine. Ni ga uporabil kot interpretanta, prek katerega bi tudi zgodovino literarne kritike lahko razložil prav kot razvoj žanra. Poleg tega je diferenciacijski princip »naravne zgodovine« nereflektirano križal s kulturalističnim načelom, po katerem nove vrste nastajajo tudi prek spajanja drugih, lahko že odmrlih vrst, na njihovih »ruševinah« (13).

Komparativist Franco Moretti je s svojo sistemsko teorijo svetovne literature in žanrskega razvoja, ki ju je snoval v desetletjih na prelomu iz 20. v 21. stoletje in ju metodološko opiral ne le na Jamesonov marksistični formalizem, ampak tudi na Braudelovo ekonomsko zgodovino, Even-Zoharjevo polisistemsko teorijo, Wallersteinovo koncepcijo kapitalističnega svetovnega sistema, geografijo, empirično sociologijo literature in Darwinov evlucijski nauk, postal trn v peti dominantnim smerem postmoderne (primerjalne) literarne vede, ki so negovale svoj lingvocentrični kulturalizem (prim. Habjan, »Analiza«). Njegov marksistično-scientistični pristop, na videz preproste prevratne zamisli in prostodušni slog nespoštljivega priseljenca v svetišča zahodne teoretske sofisticiranosti in hipertrofične samorefleksije so iritirali mnoge, tudi (če ne predvsem) levo-liberalne kroge. Tako Christopher Prendergast v dokaj žolčni kritiki Morettijeve odmevne knjige *Grafi, zemljevidi, drevesa: abstraktni modeli literarne zgodovine* iz leta 2005 med predhodniki Morettijeve materialistične koncepcije svetovne evlucije literarnih form in žanrov zlobno izpostavlja ravno pozitivista Brunetièra, ki da si je v Franciji »prvi prilastil darvinizem za potrebe literarne vede«, da bi razložil vprašanje »dinamike sprememb«, s katerim se po tolikem času zdaj ukvarja tudi Moretti (Prendergast 47–48). Po ostri sodbi Prendergasta je »Brunetièrovo opiranje na evlucijske pojme intelektualno primitivno«, termin evlucija pa je bil zanj »bolj analgična kretnja kot analitično orodje« (34).

Tega o Francu Morettiju ni mogoče trditi. Morettijeva knjiga je v nekem smislu sicer prav tako manifest, ki utira pot mogočim in potrebnim

spremembam literarnozgodovinske metode in žanra. Toda Moretti se na Darwina ter sodobne evolucijske biologe in genetike sklicuje natančno, pri analogiji z darvinizmom pa se ne zadovolji z deklarativnimi teoretskimi metaforami in retoriko. Kulturno analogijo z naravno evolucijo skuša izpeljati konsistentno in jo podpreti s sistematično izpeljano empirično raziskavo določenega žanrskega korpusa. Moretti gradi svoje razpravljanje na meddisciplinarnih transferjih, a tako, da si od trdih znanosti izposodi tudi metode in hevristične postopke, na primer statistiko in analizo s pomočjo grafov, zemljevidov in razvojnih dreves. Skrbi za znanstveno proceduro postavljanja hipotez, njihovega empiričnega preverjanja in interpretacije rezultatov. Njegovi »abstraktni modeli«, prevzeti iz znanosti, ne služijo zgolj oznanjanju še enega v vrsti tako imenovanih postmodernističnih literarnovednih *obratov*, čeprav v svojem kriticismu ne skriva težnje po prelomu s prevladujočimi praksami sodobne literarne vede, med njimi zlasti z »natančnim branjem« kanoničnih besedil. Abstraktne modele, prevzete iz znanosti, vpelje v svojo stroko, ker temeljijo na preverjenih metodah za oblikovanje preverljivih odgovorov na konkretna vprašanja – in konkretna vprašanja literarni zgodovini zastavlja tudi Moretti. Vprašanja, ki so pravzaprav podobna tistim, ki so vznemirjala že Brunetièra (čeprav je ta nanje odgovarjal nemetodično, spekulativno, z nizanjem zgolj potrditvenih primerov): Zakaj se je neka varianta žanra ohranila in razširila v prostoru in času, druge pa so izumrle? Zakaj se neki literarni postopek s selitvijo v drug geografski prostor spremeni?

Čeprav se Moretti zgleduje pri sodobni kvantitativni historiografiji, geografiji in empirični sociologiji literature, je v primerjavi z Brunetièrom veliko bliže njegovemu sodobniku Darwinu še z enega vidika. Morettijeva analiza svetovnega sistema in metoda »oddaljenega branja« (Moretti, *Grafi* 10–12) sta namreč vzporedni Darwinovi analizi svetovnih živalskih populacij, ki so jo omogočali ne le njegova lastna potovanja, opazovanja in eksperimenti, pač pa tudi zbiranje in obdelava informacij iz druge roke, pridobljenih od obsežnega omrežja korespondentov z raznih koncev sveta.

Moretti se sicer ne odreka interpretaciji posameznosti kot primerov splošnega, na primer opredelitvi žanra detektivke z natančnim branjem ene izmed Doylovih zgodb o Sherlocku Holmesu, ne pristaja pa na žanrsko teorijo, ki bi iz posameznih kanoničnih del (na primer kake Doylove zgodbe) oblikovala definicijo splošnega zvrstnega tipa (detektivke). Namesto tega je njegov glavni namen preučevanje besedilnih korpusov v širokih časovnih in geografskih razponih ter analiza preštevnih, prostorsko določljivih podatkov o literarnih kulturah Evrope in sveta (na primer o bralcih, njihovih preferencah, o prostorskem razporedu knjižnic in njihovih fondih). Metoda primerjalne analize tovrstnih podatkov proizvede

spoznavne objekte, ki si jih posameznik z branjem in analizo posameznih besedil ne bi mogel zamisliti. Za oznako teh predmetov si Moretti v polemiki s Prendergastom izposodi citat Krzystofa Pomiana: »Ti predmeti so tudi nevidni v tem pomenu, da jih ni nihče nikoli videl in da jih nihče *ne bi mogel* nikoli videti [...], po zaslugi seriacije in uporabe dolgih časovnih razponov zgodovinarji priklicujejo predmete, ki nimajo ekvivalenta v izkustvu« (Moretti, *Grafi* 182; »The end«). Moretti se zaveda, da iz tolmačenj smislov neobvladljive množine posameznih besedil (povrhu napisanih v množstvu neznanih jezikov) ne bi mogel izpeljati nobene veljavne poplošitve o svetovnem sistemu literature ali vsaj evropskem razvoju nekega žanra. Še najmanj slaba možnost je, da se z metodo »oddaljenega branja«, se pravi prek obdelave podatkov od številnih izvedencev za posamezne jezike in književnosti, osredotoči na formalne in tematske strukture, ki so relativno neodvisne od singularnosti jezikovnih tekstur in se zato lažje gibajo skozi prostor in čas. Raziskava se torej zavestno omejuje na »enote, ki so veliko manjše ali veliko večje kakor tekst: na postopke, teme, trope ali na žanre in sisteme« (11), njihovo evolucijo in svetovno prostorsko difuzijo pa sistemsko interpretira s pomočjo shematskih modelov, ki jih povzema iz znanosti, tako družbenih kot naravoslovnih: grafov, zemljevidov in (evolucijskih) dreves.

Glavni primer Morettijeve prilastitve Darwinove evolucijske teorije je obravnava razvoja detektivskega žanra in vloge »ključev«; tu si pomaga z Darwinovim evolucijskim drevesom, ki ilustrira in pojasnjuje razvejevanje razvojnih variant organskih vrst, njihovo drugačenje in razhajanje posameznih lastnosti (Darwin, *O nastanku*, 87–93, 402–403; Moretti, *Grafi* 111–120; prim. Habjan, »Analiza«, »Bestseller«). Podobno kot Brunetičere tudi Moretti v darvinistični koncepciji evolucije izpostavi načeli razhajanja (diverzifikacije vrste) in naravnega odbiranja. Po načelu selekcije v boju za obstanek preživi tista vrsta, ki v svojem potomstvu gensko reproducira tiste naključne variacije, ki so se izkazale za najbolj prilagojene spremembam v okolju. Po meddisciplinarni analogiji Moretti na podlagi empiričnih podatkov razpravlja o »kulturnem odbiranju« (116), ki uravnava razvoj žanrov glede na stopnjo njihove prilagoditve literarnemu trgu in preferencam bralcev. Ker je bila bralcem skozi desetletja v žanru detektivke najbolj všeč raba »ključev«, so se razvojno ohranile in reproducirale tiste variante žanra, ki so ta postopek vsebovale. Trg in preference bralcev sta torej dejavnika, ki sta Morettijeva analogija Darwinovemu naravnemu okolju, na primer klimatskim spremembam. Kljub temu je Moretti, podobno kot njegovi kritiki (Prendergast, "Evolution"; Baker, "Evolution" 139–142, idr.), skeptičen do pretiravanja z zgledovanjem pri Darwinovih načelih odbiranja in razhajanja. Ti dve ne moreta zadovoljivo razložiti drugih po-

membnih zakonitosti žanrske evolucije: žanri se namreč pogosto izoblikujejo in preoblikujejo prek križanja raznorodnih zvrstnih vzorcev, poleg tega pa se lahko ponovno obujajo, potem ko so dozdevno že izumrli.

Darwin dobesedno: literarni neodarvinizem in znanost v neoliberalnem socialnem darvinizmu

Frank Kelleter ugotavlja, da humanistika po upadu zadnjih podaljškov poststrukturalistične in postmodernistične visoke Teorije (in posledičnem občutku usodne krize) ponovno odkriva znanost kot »na skrivaj zaželenega drugega« in da se ji pri tem na začetku 21. stoletja zdijo še posebej privlačne kognitivne znanosti (vključno z nevroznanostjo in nevrolingvistiko) in evolucijska teorija (bio-poetika, literarni darvinizem).¹ »Neonaturalizem« po Kelleterju ponuja humanistiki standarde *Wissenschaftlichkeit* (znanstvenosti), kot so pregledna in jasna terminologija, preverljivost trditev, koherenca utemeljevanja itn. (Kelleter, »A tale« 155). S ponotranjenjem teh standardov naj bi si – po letih izgubljenosti v pluralizmu in relativizmu – tudi literarna veda znova zagotovila trdna tla pod nogami, s tem pa tudi samozavestnejšo samopodobo ter večjo avtoriteto pred dvomečo, dezorientirano javnostjo in svetovnemu kapitalu služeko politiko.

Jonathan Gottschall, sourednik izzivalnega zbornika *The Literary Animal* (2005) in avtor ambiciozne programske knjige *Literature, Science, and a New Humanities* (2008), s katero kliče k novi paradigmi literarne vede in humanistike, razmišlja o znanstvenosti literarnih raziskav do neke mere podobno kot Moretti: naloga literarne vede kot znanosti je, da postopno in potrpežljivo akumulira znanje, temelječe na preverljivih ugotovitvah, in tako oži prostor za možne, a neplavzibilne oziroma falsificirane razlage (Gottschall, *Literature* 1–13). Vendar pa Gottschall nastopa kot eden opaznejših zagovornikov »literarnega darvinizma« (Carroll, *Literary* vii–xxv) in v imenu ciljev te razmeroma marginalne smeri, spočete nekako v devetdesetih letih 20. stoletja, vehementno postavlja pod vprašaj epistemološke temelje humanistike ter prakso in dosežke *mainstreama* literarne vede v celoti. Posebej ostro, v duhu razkrivanja cesarjevih lažnih oblačil, obračunava z »dogmo« socialnega konstruktivizma in kulturalizma ter z diskurzom postmodernih teorij nasploh. Humanistika in z njo postmoderni študiji literature so se po Gottschallu znašli v krizi po svoji lastni krivdi: zaradi zmotnosti ali nedokazljivosti svojih trditev, slepega sledenja karizmatični avtoriteti utemeljiteljev teoretskih šol, ukvarjanja s sabo, žargonu, ki kamufliira manko argumentov, pa tudi zaradi politične vezanosti na liberalne ideologije, v imenu katerih se ignorirajo z njo nezdržljive ugotovitve znanosti. Rešitev

iz slepe ulice vidi Gottschall v tem, da literarna veda in humanistika pričneta sistematično emulirati naravoslovne znanosti, uporabljati znanstvene metode utemeljevanja in preverjanja rezultatov (*Literature* 12–13). Naravoslovje se v dobi, ko se humanistika čuti potrto in nekoristno, zdi očitno uspešnejše. Čeprav se Gottschall razglša za neodarvinista, pa se ne sprašuje o spremembah v okolju, se pravi o ideoloških, ekonomskih in družbenih razmerah neoliberalnega, postindustrijskega globalizma, čeprav bi te prav tako utegnile vplivati na zdajšnji boj humanistike za obstanek. Namesto tega preprosto pričakuje, da se bo literarnovedna *vrsta* diskurza humanistike prilagodila okolju, v katerem prevladuje družbeni darvinizem, sicer bo ta *žanr* diskurza moral izumreti. Dopušča sicer, da literarna veda s pridom ohrani nekaj svojih tematskih in metodoloških specifik, a le pod pogojem, da jih po Wilsonovem epistemološkem načelu »skladnosti« (*consilience*) uskladi z naravoslovnim temeljem (*Literature* 19–22; Carroll, *Literary* 69–84). Literarno stroko si zamišlja med kompleksnimi višjimi (in tanjšimi, bolj lomljivimi!) vejami na skupnem drevesu spoznanja, katerega deblo in korenine so pač naravoslovne znanosti. Če nekoliko karikiram: teorijo žanrov bi bilo po tej logiki treba vključiti v enotno kavzalno verigo, ki poteka iz subatomske fizike in gre prek kemije in biologije do antropologije, sociologije in humanistike.

Gottschalova retorika je zapoznani odmev tako imenovanih »znanstvenih vojn« (prim. J. R. Brown; Bricmont in Sokal; Hoock; Kelleter; Labinger in Collins; Reh; Roggenhofer). Kot »vojne« označeni polemični spori in spopadi med naravoslovci in družboslovci, ki so se odvijali pred očmi širše javnosti in kreatorjev znanstvenih politik sredi devetdesetih let 20. stoletja, pomenijo politično eskalacijo procesov, ki so se v akademskem svetu začeli že stoletje prej (prim. J. R. Brown 5–7; Collini; Pinch). Po upadu polihistske, nespecializirane učenosti, kakršno so utelešali Zois, Goethe, brata Humboldt, Hallgrímsson ali Darwin, je na prehodu v 20. stoletje znanost doživljala čedalje večjo diferenciacijo in specializacijo. Z Diltheyjevo epistemološko ločitvijo med dvema vrstama znanja, naravoslovjem in humanistiko (prim. Dolinar, *Hermenevtika* 34–40), katerih spoznavni predmeti, interesi in metode spoznavanja so inkomenzurabilni (Dilthey se je v mlajših letih sicer zavzemal za navezovanje na naravoslovje), je dobilo institucionalno oddaljevanje med omenjenimi disciplinami filozofsko pokritje in spodbudo. Romanopisec in fizik C. P. Snow je leta 1959 v knjigi *The Two Cultures* odprl vprašanje vse večjega prepada med skupnostma literarnih intelektualcev (kritikov, literarnih zgodovinarjev ipd.) in trdih znanstvenikov. Prvi so drugim očitati pomanjkljivo kulturno razgledanost in nepoznavanje visoke književnosti, drugi pa so prvimi dokazovali njihovo še večjo nepoučenost o temeljnih zakonih na-

ravnih znanosti. Snow je menil, da so elitni literarni intelektualci v Veliki Britaniji nezasluženo uživali večji ugled in javni vpliv od naravoslovcev in inženirjev, saj so bili slednji po njegovem bolje opremljeni za reševanje ključnih problemov moderne industrijske družbe, pa tudi več od prvih bi bili zmožni prispevati k napredovanju družbene blaginje. Čeprav so bila Snowova kritična opažanja o razrednih napetostih v industrijski družbah doma in po svetu lucidna, je za njihovo reševanje predlagal preživelo zdravilo, pač po receptu razsvetljskega diskurza izobraževanja in napredka: vsakdo bi se moral naučiti osnov znanosti in imeti dostop do višje tehnološke izobrazbe, to pa bi samo po sebi pospešilo splošni družbeni napredek. Pomenljivo je, da je Snow, čeprav je bil zagovornik naravoslovja in tehnologije, vztrajal pri kritiki literarnega razumništva prav v besednjaku »kulture« – torej v imenu tradicionalnih humanističnih vrednot izobraženosti in omikanosti, katerih prevlada ga je tako motila.

Trajni boj med »dvema kulturama« za javno avtoriteto je postal tudi glavno gibalno velikega spora, ki so ga v devetdesetih letih imenovali *science wars*, »znanstvene vojne« (prim. J. R. Brown 5–7). Na eni strani so študije znanosti, filozofija znanosti in sociologija vednosti historizirale trde znanosti in jih razlagale kot družbene prakse, ki konstruirajo svoje znanje v diskurzu, odvisnem od konteksta in akterjev. Ko so bile znanosti enkrat razglašene za Wittgensteinove »jezikovne igre«, je njihova avra zbledela – ni jih bilo več mogoče imeti za edino resnične spoznavne poti do narave in resnice. Nesramna kulturalistična relativizacija znanosti je tako zanetila nič manj nespoštljive protinapade na humanistiko. Sokalov neslavni esej »Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity«, ki parodira eklektične prilastitve moderne fizike v postmoderni visoki Teoriji, je bil leta 1996 kot resen prispevek natisnjen v ugledni reviji *Social Text*, in to v tematski številki, ki je bila, ironično, naslovljena ravno »Science Wars«. S svojim razkrinkovalnim učinkom (»Cesar je goll!«) je Sokalova potegavščina izzvala javni spopad med dvema akademskima kulturama in dala ton mnogim poznejšim napadom na družboslovne in humanistične znanosti (prim. J. R. Brown 7–13; Hoock; Bricmont in Sokal). Ožigosali so jih kot subjektivne, arbitrarne, iracionalne, retorične, žargonske, eklektične, slepo zagledane v demodirane avtoritete in brez zanesljivih metod in standardov za verifikacijo znanja. V svojem jedru so vojne znanosti pomenile histerizacijo disciplinarnih govoric v razmerah neoliberalnega socialnega darvinizma.

Položaj literarnih znanstvenikov se je pred izbruhom »znanstvenih vojn« ob koncu 20. stoletja korenito spremenil, po njih pa še poslabšal. Razločenost znanosti in humanistike je namreč postala naddoločena s strukturo globalnega intelektualnega trga, pozornosti medijev in neolibe-

ralnih politik financiranja znanosti. Kontingenčni tok kapitala, ki s svojo logiko vse bolj presega avtonomne izobraževalne strategije in raziskovalne cilje nacionalnih držav, daje prednost izvedenstvu in atomiziranim kosom aplikativnega znanja (in tako imenovanim kompetencam), zapostavlja pa sistematično produkcijo temeljnih spoznanj tako v naravoslovnih kakor tudi v družboslovnih in humanističnih znanostih. Zaradi dramatičnih sprememb v družbeno-ekonomskem okolju se je tekmovanje med znanostmi za ugodnejši javni, institucionalni in gmotni položaj zaostrilo v boj za preživetje, v katerem je postala odločilna tudi vloga množičnih občil. Čeprav se zdijo trde znanosti bolje prilagojene intelektualnemu trgu in neoliberalnim zahtevam po gospodarski in tehnološki uporabnosti, pa jim ne gre bistveno bolje. Avtoriteto znanosti, temelječo na metodah in preverljivih rezultatih raziskav, spodnaša današnji javni diskurz, ki ni zmožen slediti konfliktnemu, nedovršnemu značaju znanstvenega utemeljevanja. Javnost poleg tega do znanosti vzpostavlja kritično ali celo sovražno razmerje še zaradi preveličevanja argumenta *ad personam* oziroma obešanja na dejstvo, da ima znanost ob svoji čisti konceptualni ravni tudi družbeno-institucionalno, ta pa je s svojo vpetostjo v ekonomske, politične, kolonialne in razredne relacije (prim. Roggenhofer 296–302) – z njimi so se sicer ukvarjale t. i. *science studies* – kaj hitro tudi priročen razlog za paranoidne sume v množičnih občilih. Mediji se zato raje vdajajo dozdevni enakovrednosti mnenj, verjetij in predsodkov vseh vrst: astrologija se srečuje z astronomijo, newagevsko zdravilstvo z medicino, »razumni načrt« z darvinovsko »evolucijo«. Toda v primerjavi s postmodernističnim relativizmom in »jezikovnimi igrami« humanistov, ki so zanimale zvečine ožje kroge strokovnjakov, so trdi znanstveniki v laični javnosti vendarle ohranili več avtoritete, dojeti so kot bolj verodostojni interpreti sveta.

Spor med naravoslovnimi in humanističnimi znanostmi se je na prelomu v tretje tisočletje že precej umiril, a zdaj ponovno oživlja ravno ob nastopih literarnih neodarvinistov, kakršna sta Carroll in Gottschall. Neodarvinisti so prelomili s tradicijo prilaščanja Darwinove evolucijske teorije prek spoznavnih metafor in analogij. Prvi v humanistiki so izraza »naravni razvoj« in »odbiranje« vzeli dobesedno. Darwinistični pojmovnik so usvojili v luči spoznavnega fundamentalizma. Realizem neposrednega in preverljivega spoznavnega dostopa do objektivne, z intencionalnostjo nezastrite resnice narave, ki si ga lastita biologija in neodarvinizem, naj bi humanistiko odrešil od ujetosti v diskurzivno samonanašalnost in tavanja med protislovnimi ideologemi; seveda pod pogojem, da se humanistika v fazi post-Teorije odreče družbenemu konstruktivizmu in se ukloni biologistični epistemologiji (prim. Baker 134–138). Osrednji referenti neodarvinističnih razlag, ki naj bi nadomestili konstruktivistične predstave

postmoderne teorije, pa so ohlapne univerzalije, ki so kvečjemu kognitivistično interpretirane – denimo »človekova narava« ali »prilagojena zavest« (*human nature, the adapted mind*; prim. Carroll, *Literary* vii, 103–128). Z njimi neodarvinisti zdaj kolonizirajo humanistiko, jo silijo v domeno biologije, evolucijske psihologije in kognitivne znanosti (Gottschall in Wilson xiii–xxvi; Carroll 15–100). Bolj od formalizma in historizma Darwinove genealoške klasifikacije iz *Izvoru vrst* jih zanima njegova zoološka antropologija iz *Izvoru človeka*, ki ljudi onto- in filogenetsko postavlja v kontinuum živalskega sveta. S tega vidika neodarvinisti opazujejo literaturo glede na njene hipotetične izvore in funkcije v evoluciji človeške vrste. Literatura, razumljena v širokem in ahistoričnem pomenu, se jim zdi za obstoj človeštva bistvena. Imajo jo za dedinjo prilagoditev, ki so bile v daljni, predzgodovinski preteklosti koristne za preživetje in razvoj človeštva: literatura po njihovih razlagah na primer od nekdaž krepki komunikativno povezanost skupine, usmerja njeno skupno pozornost, zagotavlja spoznavno orientacijo, domišljijsko preigrava možne odzive na kompleksne, nepredvidljive situacije, pripovedno osmišlja svet, je faktor spolne privlačnosti sposobnejših osebkov itn. (prim. Boyd, »Evolutionary«). Literarne darviniste zanima književnost še kot sredstvo reprezentacije univerzalne »človeške narave«, katere biološka podlaga naj bi se izoblikovala že v pleistocenu, pozneje pa naj bi jo kultura le površinsko moderirala. Literarni darvinizem je tako v literarnih tekstih – ne glede na njihov stil, smer, obdobje ali žanr – našel lovišče za iskanje »univerzalnih« tem in likov, na primer spolne razlike, parjenja in ljubezni, posameznikovega položaja v skupini, iskanja sredstev za preživetje.

Gottschall v svoji knjigi prikaže skoraj vse omenjene poteze literarnega darvinizma, pa tudi njegov doseg in meje. Njegov posebni prispevek je, da neodarvinistična epistemološka izhodišča in pojme podpre z dodatnim znanstvenim pristopom – s preštevno analizo besedilnega korpusa (*Literature* 89–176). Loti se empiričnega študija žanra pripovedke, a ne z namenom oblikovanja kakšne nove teorije ali zgodovine literarnih zvrsti, niti ne zato, da bi razrešil kakšno odprto vprašanje folkloristike. Pripovedke je izbral zato, ker v njih vidi skladišče človeških univerzalij. Njegov edini namen je, na primeru izbrane zvrsti dokazati, da so nekatere literarne teme in liki pogojeni z biosom »človeške narave«, ne pa z jezikom, kulturo ali ideologijo. Gottschalla pripovedke kot žanr sploh ne zanimajo, še najmanj v kontekstu problemov, ki si jih zastavlja literarna veda. Statistično in s precejšnjo stopnjo zanesljivosti v pripovedkah iz različnih jezikovnih in kulturnih okolij sveta odkriva splošno ponovljive modele, ki se tičejo ljubezenskega čustvovanja, parjenja, diferenciacije moških in ženskih lastnosti itn. Na koncu med drugim dokaže, da je »romantična

ljubezen« tako rekoč večna in prisotna v kulturah s celega sveta (*Literature* 157–170). Frank Kelleter v svoji kritiki neodarvinizma jedko ugotavlja, da zagovorniki naturalizma v humanistiki kar naprej uporabljajo velike besede o novi, »skladni« paradigmi znanosti in vehementno kritizirajo sprijenost sodobne humanistike, njihove lastne raziskave pa v veliki meri temeljijo na spekulacijah in tradicionalni interpretaciji literarnih besedil (Carroll denimo z darvinistično-kognitivistično psihologijo naskoči Jane Austen; Carroll, »Human nature«). Čeprav biologistične, neonaturalistične teorije verjamejo, da s svojo realistično epistemologijo prekašajo konstruktivizem poststrukturalistične humanistike, v bistvu počnejo isto, kar očita literarnovedni visoki teoriji – preprosto interpretirajo literarne tekste kot ponazoritve svojih teoremov in koncepcij. Kot zapiše Kelleter, tudi »neonaturalizem najde samega sebe, kamor koli pogleda. Literarni darvinisti berejo viktorijanske romane, da bi odkrili alegorije darvinizma« (Kelleter, »A Tale« 185). Če je literarna veda koncepte znanosti v svoj diskurz vnašala metaforično, tudi tisti, ki si lastijo izjavljalni položaj trde znanosti, ne morejo brez tropov, a ti se rekrutirajo z drugega konca – tokrat so v vlogi alegorij literarni teksti.

Toda tudi če se ti neonaturalisti, tako kot denimo Gottschall, opirajo na preštevne in preverljive podatke, je znanstveni *pomen* njihovih izsledkov za literarno vedo trivialen, saj pogosto le potrjuje zdravo pamet in stereotype (Kelleter, »A Tale« 158–162, 168). Literarni neodarvinizem potemtakem ni dokazal svoje relevantnosti za literarno vedo. Ellen Spolsky v kritiki *The Literary Animal* upravičeno ugotavlja, da neodarvinistični pristop učinkuje tako, »da iz domnevno literarnih študij izpere vse zgodovinske, žanrske in oblikovne razločke med literarnimi teksti« (Spolsky 809). Edina izjema, ki se zdi za literarno vedo res izzivalna, je neodarvinistična sociobiološka hipoteza o evolucijskih vlogah literarnega, ki bi utegnila bolje razložiti prostorsko in časovno univerzalnost literarnega interesa in razprostranjenost potrebe po ustvarjanju in konzumiranju umetnosti. V glavnem pa se neodarvinistična in kognitivistična pričakovanja, da bo poznanstvenenje literarne vede in njena popolna uskladitev (*consilience*) z enovitim okvirjem trdih znanosti razrešilo njeno najtežjo krizo, ne zavedajo, da v humanistiki (in s tem v literarni vedi) ne more biti »dokončnih rešitev« v okviru ene teorije. V diskurzu humanistike se namreč vedno znova zastavljajo vprašanja drugačne vrste, in zahtevajo drugačne metode odgovarjanja, s tem pa se oblikujejo drugačni kriteriji relevantnosti in veljavnosti znanstvenih spoznanj. Razlog za to je, da je predmet humanistike odvisen od neizogibne historičnosti in protislovnosti opomenjanja tekstov in praks (njihovih intenc, motivacij, ciljev, vlog, smisla), te pa so prav tako del toka in navzkrižij zgodovinskega postajanja. V to smer razmišljanja je krenil tudi Kelleter in svojo kritiko biologistič-

ne paradigme in njenih klicev k »skladnostni« transdisciplinarnosti privedel do poante: »To, čemur smo priča, ni toliko sprememba paradigme kolikor sprememba v institucionalni moči in kulturnem kapitalu.« (Kelleter 184)

OPOMBE

¹ Sodobna literarna veda je proti koncu 20. stoletja že večkrat skušala legitimizirati svoj obstoj in družbeno veljavnost s prizadevanjem, da bi epistemologijo humanističnih ved, ki je v širšem znanstvenem okolju in javnosti zbujala dvome, zamenjala za domnevno trdnjše in bolj verodostojne principe naravoslovnih znanosti; Tomo Virk to težnjo na primer kritično osvetli ob empirični literarni znanosti Siegfrieda J. Schmidta (Virk 67–73). O problemu legitimiziranja literarne vede oziroma primerjalne književnosti prim. tudi Juvan, »Ideologij«.

LITERATURA

- Baker, Brian. »Evolution, Literary History, and Science«. *Literature and Science*. Ur. Sharon Ruston. Cambridge: D. S. Brewer, 2008. 131–150.
- Boyd, Brian. Evolutionary Theories of Art«. *Literary Animal: Evolution and the Nature of Narrative*. Ur. Jonathan Gottschall in David Sloan Wilson. Evanston, IL: Northwestern UP, 2005. 147–176.
- Bricmont, Jean in Alan Sokal. »Science and Sociology of Science: Beyond War and Peace«. *The One Culture? A Conversation about Science*. Ur. Jay Labinger in Harry Collins. Chicago: U of Chicago P, 2001. 27–47.
- Brown, James Robert. *Who Rules in Science: An Opinionated Guide to the Wars*. Cambridge, MA in London: Harvard UP, 2001.
- Brown, William in Andrew C. Fabian, ur. *Darwin*. New York: Cambridge UP, 2010.
- Brunetière, Ferdinand. *L'évolution de la poésie lyrique en France du XIXe siècle*. Vol. 1. 7. izd. Paris: Hachette, 1922.
- — —. *L'évolution des genres dans l'histoire de la littérature*. 10. izd. Paris: Hachette.
- Carroll, Joseph. »Human Nature and Literary Meaning: A Theoretical Model Illustrated with a Critique of *Pride and Prejudices*«. *Literary Animal: Evolution and the Nature of Narrative*. Ur. Jonathan Gottschall in David Sloan Wilson. Evanston, IL: Northwestern UP, 2005. 76–106.
- — —. *Literary Darwinism: Evolution, Human Nature, and Literature*. New York & London: Routledge, 2004.
- — —. »Poststructuralism, Cultural Constructivism, and Evolutionary Biology«. *Symploke* 4.1-2 (1996): 203–219.
- Collini, Stephan. »Introduction«. Snow, C. P. *The Two Cultures*. Cambridge UP, 1993. vii–lxxi.
- Darwin, Charles. *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*. 2. izd. London: John Murray, 1874.
- — —. *Izvor človeka*. Ur. in uvod Branko Rudolf, prev. Ružena Škerlj. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod, 1951.
- — —. *O nastanku vrst: z delovanjem naravnega odbiranja ali obranjanje prednostnih ras v boju za preživetje*. Prev. Bogdan Gradišnik, spremna beseda Matjaž Kuntner. Ljubljana: Založba ZRC, 2009.

- . *On the Origin of Species by Means of Natural Selection; or, the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*. London: John Murray, 1859.
- Dolinar, Darko. *Positivizem v literarni vedi*. Ljubljana: DZS, 1978. (Literarni leksikon 5)
- . *Hermenevtika in literarna veda*. Ljubljana: DZS, 1991. (Literarni leksikon 37)
- Gottschall, Jonathan. *Literature, Science, and a New Humanities*. New York: Palgrave Macmillan, 2008.
- Gottschall, Jonathan in David Sloan Wilson, ur. *The Literary Animal: Evolution and the Nature of Narrative*. Evanston, IL: Northwestern UP, 2005.
- Habjan, Jernej. »Analiza svetovnih-sistemov in formalizem v literarni zgodovini«. *Slavistična revija* 59.2 (2011): 119–130.
- . »The Bestseller as the Black Box of Distant Reading: the Case of Sherlock Holmes«. *Primerjalna književnost* 35.1 (2012): 91–105.
- Holm, Patrick Hogan. *Cognitive Science, Literature, and the Arts: A Guide for Humanists*. New York in London: Routledge, 2003.
- Hook, Jochen. »Historical, Social and Epistemological Aspects of the 'Sokal-Debate'«. *Knowledge and the World: Challenges beyond the Science Wars*. Ur. M. Carrier, J. Roggenhofer, G. Küppers, Ph. Blanchard. Berlin itd.: Springer in Universität Bielefeld, 2004. 307–321.
- Juvan, Marko. »Ideologije primerjalne književnosti: perspektive metropol in periferij«. *Primerjalna književnost v 20. stoletju in Anton Ocvirk*. Ur. Darko Dolinar in Marko Juvan. Ljubljana: Založba ZRC, 2008. 57–91. (Studia litteraria)
- Kelleter, Frank. »A Tale of Two Natures: Worried Reflections on the Study of Literature and Culture in an Age of Neuroscience and Neo-Darwinism«. *JLT* 1.1 (2007): 153–189.
- Labinger, Jay A. in Harry Collins, ur. *The One Culture? A Conversation about Science*. Chicago: U of Chicago P, 2001.
- Moretti, Franco. »The End of the Beginning: A Reply to Cristopher Prendergast«. *NLR* 41 (2006): 71–86.
- . *Graphs, Maps, Trees: Abstract Models for a Literary History*. London in New York: Verso, 2005.
- . *Grafi, zemljevidi, drevesa in drugi spisi o svetovni literaturi*. Ur. in prev. Jernej Habjan. Ljubljana: SH, 2011.
- Pinch, Trevor. »Does Science Studies Undermine Science? Wittgenstein, Turing, and Polanyi as Precursors for Science Studies and the Science Wars«. *The One Culture? A Conversation about Science*. Ur. Jay A. Labinger in Harry Collins. Chicago: U of Chicago P, 2001. 13–26.
- Prendergast, Cristopher. »Evolution and Literary History: A Response to Franco Moretti«. *NLR* 34 (2005): 40–62.
- Rehg, William. *Cogent Science in Context: The Science Wars, Argumentation Theory, and Habermas*. Cambridge, MA & London: MIT Press, 2009.
- Roggenhofer, Johannes. »From Science Wars to Science Worries: Some Reflections on the Scientific Conquest of Reality«. *Knowledge and the World: Challenges beyond the Science Wars*. Ur. M. Carrier, J. Roggenhofer, G. Küppers, Ph. Blanchard. Berlin itd.: Springer in Universität Bielefeld, 2004. 293–305.
- Ruston, Sharon, ur. *Literature and Science*. Cambridge: D. S. Brewer, 2008.
- Snou, C. P. *The Two Cultures*. Uvod Stefan Collini. Cambridge UP, 1993 [1959].
- Spolsky, Ellen. »Frozen in Time?« *Poetics Today* 28.4 (2007): 807–816.
- Virk, Tomo. *Primerjalna književnost na prelomu tisočletja: Kritični pregled*. Ljubljana: Založba ZRC, 2007. (Studia litteraria).

Taking Darwin Metaphorically and Literally: Genres and Sciences in a Survival Struggle

Keywords: literature and science / literary studies / humanities / natural science / epistemology / literary genres / ideology of science / interdiscursivity / evolution / literary Darwinism

Literary history is idiographic, whereas theory tends to be nomothetic and closer to the sciences, adopting their concepts, methods, and epistemological models. In the study of literary genres, which demands both historical and theoretical perspectives, the idiographic and nomothetic principles coalesce. This is the reason why, in the history of genre studies, one can notice the tendency of emulating the discourse of the natural sciences. A prominent model of scientificity for literary studies was provided by Darwin's evolutionary theory. In the (post)positivist history of literary genres at the end of the nineteenth century (e.g., Brunetière) as well as in Moretti's materialist-systemic alternative to the postmodernist culturalist mainstream at the beginning of the twenty-first century, Darwin's concept was adopted analogically, figuring as an epistemic metaphor that aimed to re-conceptualize the research field to achieve nomothetism of the natural sciences. In his efforts to bring literary history closer to the scientific ideal, Brunetière remained at the level of declarations, whereas Moretti succeeded in further developing metaphorical analogy by integrating scientific methods and heuristics into comparative literary (genre) studies.

In present-day social Darwinism, unleashed by the globally dominant neoliberal economics, the old epistemological and cultural distinction between the humanities and hard sciences (cf. Snow's "two cultures") is escalating into their survival struggle, which has already been signaled by the "science wars" of the 1990s. In this context, a new trend of literary Darwinism (Boyd, Carroll, Gottschall, etc.) emerged that took Darwinian evolutionism literally, as a platform on which literature (along with genres) is to be explained as a phenomenon resulting from some remote evolutionary adaptation of the humans. Literary Darwinism preaches that literary studies can be saved from its relativism, the constructivist impasse, and social irrelevance if it accepts a realist epistemology and becomes "consilient" with the general system of natural sciences. However, the neo-Darwinists among literary scholars in fact practice traditional literary interpretation, seeking allegories of biologically conceived "human nature" in literary texts.